

Sociale huismus lijkt stad te kaal en akker te arm te vinden

Tsjiep, tjissieep, tjilp, trrrtètèt verstormt

● De huismus ontpopt zich vaak als straatschooiertje.

Foto's ANP

De bekende psalmregel "Zelfs vindt de mus een huis" blijkt voor de Nederlandse huismus steeds minder van toepassing. Ook elders in Europa gaat het slecht met de *Passer domesticus*.

Psalm 84 geeft in de Bijbel het mooiste poëtische beeld van de mus, een onaanzienlijk schepseltje, dat zijn nest bouwt in de voorhof van de tempel. Het diertje moest constant waakzaam zijn, want in Palestina werd het ook als goedkoop voedsel verhandeld. Daarom wijst de Heiland juist op de kleine vogel om bekommerden op Gods vaderlijke zorg te attenderen: „Worden niet vijf musjes verkocht voor twee penningkens? En niet één van die is voor God vergeten” (Lukas 12:6). Christus' troostrijke woorden hebben nog niets aan kracht ingeboet.

Toch is er iets mis met de huismus. Grondig mis zelfs, want vandaag de dag klinkt zijn tsjiep, tjissieep, tjilp, trrrtètèt niet meer in elke achtertuin. Het gezellige gekwetter is op veel plaatsen verstormd. Vreemd, want daar waar mensen zijn, horen mussen te zijn.

Die hechte band bestaat al eeuwenlang. De mus raakt van zijn voedsel afhankelijk van zaden die mensen verbouwen en volgt hen tot in bijna alle uithoeken van de wereld. Koud, warm, het maakt de mus niet uit. De cultuurvolger past zich gemakkelijk aan. Hij leeft vanaf bijna 400 meter bene-

den zeeniveau bij de Dode Zee tot op 4500 meter hoogte in de Himalaya.

Niet overal krijgt de reislustige opportunist een warm welkom. Amerikaanse boeren kunnen de kleine graandief wel schieten, omdat hij met duizenden soortgenoten tegelijk hun goudgele tarwefelds bezoekt. Ook China denkt de rijstooft veilig te kunnen stellen door de zaadetende zangvogeltjes massaal om zeep te helpen. Dat de mus echter ook daar niet gemist kan worden, blijkt al snel, want allerlei schadelijke insecten – dé hap voor baby-musjes – storten zich frank en vrij op de rijstplantjes. Opnieuw een mislukte oogst.

Gehalveerd

In Nederland scharrelt de huismus zowel op een boerenerf in de Achterhoek als op de Albert Cuyp in hartje Amsterdam. De aanwezigheid van het mensgebonden vogeltje is echter niet meer zo vanzelfsprekend. De Nederlandse mussenpopulatie vliegt achteruit. In legio stads-wijken, in menig groenloze dorpskern en op het kale, uitgestrekte platteland komt geen mus meer voor.

Hans Peeters, woordvoerder van Vogelbescherming Nederland, acht het aannemelijk dat de stand sinds 1960 meer dan gehalveerd is. „Midden jaren tachtig zien we een afname van huismussen, die begin jaren negentig in verhoogd tempo doorzet.” De dramatische teruggang is reden

om het diertje in 2004 als "gevoelig" op de Rode Lijst van bedreigde broedvogels te plaatsen.

Naarmate het slechter met het sociale beestje gaat, lijkt zijn aai-baarheid toe te nemen. Zo kan de oprichting van Stichting De Mus niet uitblijven, overigens een leuke club die op 14 november 2005, aan de vooravond van een wereldrecordpoging voor het grootste aantal vallende dominostenen in Leeuwarden, niet op een schreeuwerige manier de publiciteit zoekt. Een vrouwelijk musje heeft op die dag per ongeluk 23.000 van ruim 4 miljoen steentjes omgegooid. Om erger te voorkomen (en vanwege grote financiële belangen) schiet Arie den Hertog met een welgemikt schot het diertje uit de lucht. Haar dood resulteert in een stortvloed van verontwaardigde reacties – er worden Kamervragen gesteld en de schutter krijgt politiebewaking – en de kwestie krijgt internationale media-aandacht. Uiteindelijk schenkt justitie het dode beestje aan het Natuurhistorisch Museum Rotterdam.

Het heeft er alle schijn van dat de nu opgezette *Dominomus* dé publiektrekker van "De Grote Huismus Tentoonstelling" wordt. De massale opkomst tijdens de opening afgelopen week overtrof in ieder geval de stoutste verwachtingen van museumdirecteur Jelle Reumer. Zelden was iemand zo blij met een dode mus als hij.

De expositie bekommert zich

ook om het lot van levende soortgenoten, dat overigens op meer plaatsen in West-Europa verre van rooskleurig is. Volgens Kees Heij, de enige echte huismus-specialist van Nederland, is er niet één oorzaak aan te wijzen die hun achteruitgang verklaart. Waarschijnlijk is er sprake van diverse factoren met een sterk cumulatief effect. Maar ook dat is gissen, want naar de daling van de mussenpopulatie is nog weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan. Zelf promoveerde de bioloog in 1985 op een onderzoek naar de gunstigste leef-omgeving voor deze honkvaste vogel.

Opgeruimd

Door andere methoden van woningbouw vindt de mus nauwelijks plaats om een nest te bouwen. Dakpannen zijn tegenwoordig plat of met kunststofstrips afgesloten. De leefomgeving verslechtert in meer opzichten. Stedelijk groen verdwijnt, inclusief het onkruid tussen stoeptegels. Tuinen zijn kaal, strak en altijd netjes opgeruimd. Voor mussen vluchtveilige heggen ruimen het veld voor grind en houten schuttingen. Sowieso is het aantal katten en roofvogels in de stad toegenomen en die hebben graag mus op het menu.

Mussen zelf eten weliswaar bijna alles wat voor hun snavel komt, maar om fit te blijven hebben ze betere kost nodig dan achtergelaten frietjes bij de prullenbak van een McDrive.

Tafelkleden met broodkruimeltjes worden buiten niet meer uitgeklopt. Zelfs op het boerenerf is schraalhans keukenmeester. Tot voor kort pikten mussen daar een graantje van het kippenvoer of pluïden ze een dampende paardenvijg uit. Hygiënische voorschriften steken daar een stokje voor. Bovendien zijn boeren overgestapt van zomergraan op wintergraan en ploegen zij na de oogst de stoppeldvelden direct om. Of ze verbouwen snijmais, maar die korrels zijn voor de kleine zaadeters niet te behappen. Indien de *Passer domesticus* niet snel een helpende hand

wordt geboden, wacht hem een sombere toekomst. Die van de eenzame mus op het dak.

"De Grote Huismus Tentoonstelling. Natuur en cultuur van *Passer domesticus*" is tot 13 mei 2007 te bezichtigen in het Natuurhistorisch Museum Rotterdam, Westzeedijk 345. Als catalogus doet dienst het boek "Mus. Natuur en cultuur van de huismus", samengesteld door Peter Müller (uitg. Tirion, Baarn, 2006; ISBN 90 5210 657 6; 96 blz.; € 17,95). Meer informatie: www.nmr.nl en www.stidemu.nl.

Willem H. Smith

Passie voor Passeridae

Op het gebied van tribologie, wrijvingskunde, bouwde dr. J. Denis Summers-Smith een naam op. Maar de gepensioneerde werktuigbouwkundige uit Guisborough (Yorkshire) wordt wereldwijd nog meer gezien als dé mussenexpert. De Brit, in 1920 geboren in Glasgow, bestudeert de Passeridaefamilie al sinds 1958, voor het merendeel in zijn vrije tijd. Als hij daar serieus vanuit zijn eigen achtertuin mee begint, zijn er slechts vijftien soorten bekend. Nu telt de lijst er 26, variërend van de gewone huismus (*Passer domesticus*) en de ringmus (*Passer montanus*) tot de roestmus (*Passer montanus*) en de bruinrug goudmus (*Passer luteus*) in Afrika.

Summers-Smith, die in 1963's werelds eerste monografie over de huismus uitbracht, publiceerde vorig jaar een vijfde boek over de vogel. In "On Sparrows and Man" is een autoriteit met een onverholven obsessie voor mussen aan het woord, die zijn bevindingen onderbouwt met zelfvergaarde feiten. De auteur geeft aan hoe de vogel altijd van de mens heeft geprofiteerd en dat ons leven ook door dit gevleugelde diertje is beïnvloed.

Als buur, ongedierte, model voor kunstenaars, huisdier, proefdier en zelfs als voedselbron.

Ondanks een haat-liefderelatie gissen Summers-Smith en andere ornithologen naar de reden waarom de huismus uit het centrum van Londen en andere Britse steden nagenoeg is verdwenen. Er zijn sterke aanwijzingen dat er te weinig insecten zijn om de jongen de eerste dagen van hun leven te voeden. Zelf speculeert de hoogbejaarde mussensdeskundige over mogelijke oorzaken. Zo noemt hij het frappant dat de „catastrofale” daling samenvalt met de introductie van loodvrije benzine in Groot-Brittannië. „In 1989 werd ongelode benzine ingevoerd en een jaar later kelderde het aantal mussen. Het vreemde is: in Parijs gebeurde dat niet, maar daar rijden ze op diesel. Ik vermoed dat bepaalde stoffen in loodvrije benzine funest zijn voor insectenlarven, het basismenu voor de baby-mus. Of mijn theorie klopt? In Dubai doen ze er nu onderzoek naar. Dat is belangrijk, want misschien zegt het uitsterven van de mus ook wel iets over ons lot.”